

LBRIS

We know
books

Alexandru Mitru

Legendele Olimpului

ZEII

Ilustrații de Andrei Măceșanu

arthur

CUPRINS

SPRE ȚĂRMURILE ELADEI	5
ZEIȚA GEEA	9
URANUS ÎȘI ARUNCĂ ÎN TEMNIȚĂ COPIII	11
CRONOS PRIMEȘTE LUPTA CU URANUS	14
ZEUS	20
CRONOS SE HOTĂRĂȘTE SĂ-ȘI MĂNÂNCE ODRASLELE	21
RHEA ÎȘI NAȘTE CEL DE-AL ȘASELEA COPIL	22
ÎNFRÂNGEREA TITANIILOR	25
METIS PREGĂTEȘTE O BĂUTURĂ FERMECATĂ	28
CICLOPII ȘI HECATONCHIRII SUNT ELIBERAȚI	29

ZEII SE URCĂ PE MUNTELE OLIMP	32
ZECE ANI DE RĂZBOI CRÂNCEN	33
ZEII OLIMPULUI	36
ZEUS, POSEIDON ȘI HADES	
ÎȘI ÎMPART ÎNTRE EI LUMEA	38
FIICELE LUI CRONOS CAPĂȚĂ DEMNITĂȚI ÎN OLIMP	39
ZEIȚA CU OCHII DE AZUR	41
TREI FECIORI AI LUI ZEUS	45
PRUNCII ZEIȚEI LETO	48
FIICA ZEULUI URANUS	51
LUPTELE CU GIGANȚII	55
NĂVALA SPRE OLIMP	57
TIFON	61
FUGA ZEILOR DIN OLIMP	62
ȘIRETLICUL LUI HERMES	64
PROMETEU	68
FIUL TITANULUI IAPET CREEAZĂ OMUL	69
ADUNAREA DE LA MECONA	72
ZEUS RĂMÂNE PĂCĂLIT	73
PROMETEU ADUCE OAMENILOR FOCUL	75
CUTIA PANDOREI	77
ÎNLĂNȚUIREA LUI PROMETEU	82

CĂLĂTORIA LUI ZEUS PE PĂMÂNT	87
PLECAREA SPRE ARCADIA	90
ÎN FRIGIA	91
FILEMON ȘI BAUCIS	93
O MASĂ ÎNTINSĂ CU TOATĂ INIMA	95
ZEII SE ARATĂ CINE SUNT	98
UN STEJAR MÂNDRU, CE PARCĂ-MBRĂȚIȘEAȚĂ	
UN TEI ÎN FLOARE	100
 POTOPUL	 103
STĂPÂNUL LUMII CERE PIEIREA OAMENILOR	104
PLOILE SE DEZLÂNȚUIE	108
RÂURILE ȘI MAREA ÎNCEP SĂ SE REVERSE	110
POTOPUL ÎNCETEAȚĂ	112
ZEIȚA THEMIS INTERVINE	115
DEUCALION ARE UN VIS CIUDAT	117
DIN PIETRE SE NASC NOI OAMENI	120
 ÎNȘELĂCIUNILE LUI ZEUS	 123
O FLACĂRĂ STRĂLUCITOARE	125
O NIMFĂ DIN CORTEGIUL ZEIȚEI ARTEMIS	127
IO E PRESCHIMBATĂ ÎN JUNINCĂ	130
MONSTRUL ARGUS ÎNCEPE S-O CHINUIASCĂ PE IO	132
ZEUS HOTĂRĂȘTE MOARTEA LUI ARGUS	135
IO ÎȘI RECAPĂTĂ VECHEA ÎNFĂȚIȘARE	138
RĂPIREA EUROPEI	141
AFRODITA ÎI ADUCE MÂNGÂIERE COPILEI LUI AGENOR	145

HERA ȘI COPIII EI	147
PEDEPSIREA CHELONEI	147
ZEUS A ÎNȘELAT-O ȘI PE HERA	149
GELOZIA ÎȘI ARATĂ COLȚII	151
HERA PUNE LA CALE SĂ-L RĂSTOARNE PE ZEUS	153
UN DAR AMĂGITOR	154
HEFAISTOS CERE O RĂSPLATĂ MARE	155
SLUTUL SE ÎNSOARĂ CU ZEIȚA FRUMUSEȚII	156
TICĂLOȘIA LUI ARES	159
 PALAS ATENA	161
ATENA ÎMBLÂNZEȘTE CALUL ȘI DĂRUIEȘTE OAMENILOR MĂSLINUL	162
ATICA ESTE INUNDATĂ DE ZEUL MĂRILOR	166
ATENA PIZMUIEȘTE PE FATA LUI IDMON	168
ARAHNE SE IA LA ÎNTRECERE CU ZEIȚA	171
ZEIȚA O PREFACE PE FATĂ ÎN PĂIANJEN	174
 STRĂLUCITORUL APOLO	176
APOLO ÎȘI CAUTĂ LOC DE TEMPLU	178
NIMFA DAFNE SE PREFACE ÎNTR-UN COPAC	181
FÂNTÂNA CASTALIEI	185
APOLO AFLĂ O VESTE NEPLĂCUTĂ	186
MARSIAS ESTE ÎNVINS PRIN VICLENIE	189

ARTEMIS	192
ARTEMIS PORNEȘTE PRIN MUNȚI	193
MÂNIA CUPRINDE INIMA ZEIȚEI	195
ACTEON E SFÂȘIAT DE CÂINII SĂI	197
URIAȘUL ORION	198
DOUĂ ZEIȚE SE CEARTĂ PENTRU UN MURITOR	201
O NOUĂ CONSTELAȚIE	203
COPILA LETEI DEVINE NECRUȚĂTOARE	205
ZEIȚA SĂGETEAZĂ ȘI FETELE NIOBEI	207
 HERMES	 212
UN MIC TÂLHAR	213
UN ZEU BUN LA ORICE TREABĂ	215
PAN	218
ZEUL CEL ÎNCORNORAT VREA SĂ TRĂIASCĂ ÎN ARCADIA	219
FIUL LUI HERMES FĂUREȘTE NAIUL	220
NIMFA PITYS	223
 AFRODITA	 226
ZEUS INSPIRĂ AFRODITEI O DRAGOSTE NESĂBUITĂ	227
ADONIS	230
CRIMA LUI ARES	232
SCULPTORUL SIHASTRU	235
ARTISTUL CIOPLEȘTE O FECIOARĂ DIN FILDEȘ	236
STATUA PRINDE VIAȚĂ	237

EROS ȘI PSIHE	241
PALATUL FERMECAT	244
SE IVESC CELE DOUĂ SURORI	247
PSIHE ÎL PIERDE PE EROS	249
PSIHE PORNEȘTE ÎN CĂUTAREA SOȚULUI	251
CĂLĂTORIA ÎN ȚINUTUL LUI HADES	253
ZEUS HOTĂRĂȘTE...	255
 POSEIDON ȘI AMFITRITE	257
URMĂRIREA NIMFEI	259
MÂNIA ZEULUI SPOREȘTE	261
DELFINII O PETESC PE AMFITRITE	262
CICLOPUL POLIFEM	266
 HADES ȘI PERSEFONA	270
UN ZEU MEREU LA PÂNDĂ	271
IXION ȘI SISIF	276
HADES VREA SĂ SE ÎNSOARE	278
CORA SE ÎNTOARCE LA DEMETRA, DAR...	282
 HESTIA ȘI DEMETRA	287
DEMETRA LA ELEUSIS	289
DEMETRA SE ARATĂ ÎN ADEVĂRATA EI ÎNFĂȚIȘARE	292
TRIPTOLEM RĂSPÂNDEȘTE	
AGRICULTURA	294

REGELE TESALIEI DOBOARĂ UN STEJAR AL ZEIȚEI	296
MESTRA SE SACRIFICĂ PENTRU TATĂL SĂU	299
 VESELUL DIONYSOS	 301
UN COPIL NĂSCUT DE DOUĂ ORI	303
GENII ÎNTUNECATE SE NĂPUSTESC ÎN PALATUL DIN TEBA	307
REGELE ȘI REGINA ÎȘI PIERD MINȚILE	308
FIUL LUI ZEUS SCAPĂ CU VIAȚĂ	309
PENTEU	310

ZEIȚA GEEA

Se povestește, în legendă, că lumea noastră cea de astăzi: pământul – plin de flori și fructe, cu râuri limpezi și izvoare – soarele, luna, ziua, noaptea și vânturile, suflând rezezi, n-au fost întotdeauna astfel.

Lumea întreagă era-n haos, haos învârtelit și negru, fără hotare, fără formă. Însă, precum cântau poeții, din haos s-a desprins pământul. Pământul nostru larg și darnic. Iară pământul rupt din haos era însăși zeița Geeă.

Dragostea a unit pe Geeă cu cel dintâi bărbat, Uranus. Și el, Uranus, era cerul, cerul înalt și plin de stele.

Ce mult își iubea Geeă soțul!... Nu mai puțin o îndrăgise Uranus pe soția lui.

Ca să-i arate dragostea, zeul îi așternea pe frunte cununi de aur și lumină, atâta timp cât era ziua, și noaptea o învăluia într-o hlamidă albăstruie, plină de aștri lucitori. O dezmierda cu ploi și vânturi, și nu se sătura să-i spună că ea va fi mereu a lui, cât o să fie lumea lume.

Iar ea se-mpodobeia pentru Uranus și își punea veșminte scumpe, pe care le țesea anume din frunze și din ierburi verzi. Își presăra în păr miresme din cele mai alese flori. Și îl privea cu ochii limpezi, strălucitori și azurii, ai lacurilor de cleștar.

La vremea sorocită, Gee a i-a dăruit soțului său șase feciori și șase fete, pe care i-a numit titani.

Primul născut a fost Oceanul¹ (sau Okeanos), acela care înconjura, c-un brâu de ape scânteietor, întreg pământul. Celui din urmă i-au zis Cronos, și el era cel mai șiret, cel mai dibaci dintre titani.

S-au născut mai apoi ciclopii: trei frați, cu câte-un singur ochi așezat în mijlocul frunții. Aceștia erau meșteri buni și învățaseră să facă, într-un lăcaș de sub pământ: fulgere lucii, orbitoare, tunete grele, ce izbeau urechile ca un ciocan, și trăsnete nimicitoare.

După ciclopi s-au mai ivit alți trei feciori: hecatonchirii sau centimanii, numiți așa fiindcă aveau pe trupurile lor uri-așe câte-o sută de brațe lungi și monstruoase.

¹ Oceanul și zeița titanidă Thetis erau socotiți drept părinții tuturor apelor curgătoare – fluvii, râuri, izvoare –, în număr de trei mii, cum, spuneau legendele eline, și ai celor trei mii de nimfe, numite oceanide. Alt titan, Hiperion și cu soția sa, Theia, au odrăslit pe Helios – soarele, Selene – luna și Eos – aurora. Iar Eos, la rândul ei căsătorită cu Astreu, a născut toate stelele care lucesc pe boltă, luceafărul de dimineață și cele patru vânturi: Boreas – vântul năprasnic dinspre miazănoapte, Euros – vântul prielnic din răsărit, Notos – vântul de la miazăzi, cel aducător de ploaie, și Zefirul – vântul răcoros din asfințit.

Peste un timp, frumoasa Gee¹ avea să nască și alți prunci – unii cu forme-ngrozitoare, enormi, hidoși, necruțători.

Zeul Uranus avea darul de a putea citi-n viitor. Și-așa aflase că-ntr-o zi urma să fie răsturnat, din locul de stăpân ceresc, de către unul din feciori.

Din pricina aceasta dragostea lui față de Gee¹ pălea mereu. Și-nfricoșat, se frământa să afle-un mijloc potrivit ca să înlăture, degrabă, primejdia care-l pândea.

URANUS ÎȘI ARUNCĂ ÎN TEMNIȚĂ COPIII

Nu mai avea încredere în nimeni, nici măcar în soția sa. Și-atunci a chemat într-o seară pe toți copiii-n jurul lui și i-a zvârlit într-un afund, în prea întunecosul Tartar.

¹Într-un imn atribuit bătrânului Homer, Gee¹ era slăvită astfel: „Eu voi cânta pământul... străvechea mamă a tuturor, aceea care nutrește toate ființele răspândite în lume. O, te salut pe tine, mamă a zeilor, soață a lui Uranus înstelatul. Îndură-te, fii binevoitoare cântecelor mele și dăruiește-mi o viață fericită!...”

Imnul slăvea în acest chip pe Gee¹, pentru că vechii greci, elinii, socoteau că din unirea pământului cu cerul – și din urmașii lor – s-a născut tot ce se găsește în univers: aștrii, lumina și vânturile, apele și ființele vii, ba chiar și nesfârșitele cortegii de zeițăți, ce populau Olimpul și întreaga lume.

Dacă ar fi căzut din cer o nicovală pe pământ, îi trebuiau cam nouă zile și nouă nopți, zice legenda. Și tot atâta timp trecea, de-o azvârleai de pe pământ în mult prea mohorâtul Tartar. Acolo își făcuse zeul o închisoare cu porți grele. Trei ziduri o împrejmuiau, ziduri puternice de-aramă și-un râu cumplit de foc și smoală¹.

Din închisoarea asta mare feciorii nu puteau ieși. Doar el, Uranus, avea cheia. Era deci liniștit stăpânul și bucuros că a scăpat de orișice amenințare. Zâmbea din nou soției sale și îi spunea că-i este dragă. Dar cum naștea un nou copil, Geea vedea, plină de spaimă, că zeul i-l smulgea din brațe și-l închidea în temniță.

Mai înainte vreme, Geea nu îndrăznise să încalce voia soțului ei Uranus – și îndurase fără-o vorbă poruncile și silnicia. Acum însă i-era destul. Se mâniase-n sinea ei.

Cum? Ea-i naștea atâtea prunci și n-avea parte de niciunul? Zăceau pe veci închiși în Tartar și n-avea dreptul să-i mai vadă? Nu. Asta nu putea zeița să-ngăduie la nesfârșit. Și-a rugat mai întâi bărbatul, cu umilință și cu lacrimi, să-i elibereze iar copiii din Tartarul întunecat.

— Îndură-te, fii bun, Uranus, îi cerea ea nemângâiată, în timp ce lacrimi de izvoare îi lunecau peste obraz. Fii bun, Uranus, dă-le drumul! Nu merită osânda asta niște copii nevinovați. Îți stau chezașă pentru dânșii că nu îți vor răpi puterea, dacă vei fi mai milostiv...

¹ Fluviul de foc și smoală, care înconjura Tartarul, era numit de către elini: Flegeton.

Zeul Uranus era însă crud și neînduplecat. Ținea la stăpânirea lui. Nu se înduioșa deloc, când își vedea soția plângând. Și s-a răstit către zeiță:

— Vezi-ți de rosturile tale... Nu e-n căderea ta să judeci faptele ce le hotărăsc...

Era teribil când striga și când se supăra Uranus, și Gee a n-a mai spus nimic. Și-a-năbușit plânsul în piept și și-a plecat, tăcută, fruntea.

— Mă voi supune!... i-a răspuns.

Însă, în gându-i, tot atunci s-a hotărât să-l pedepsească pe soțul său ne-ndurător.

Prin farmece necunoscute, Gee a scos din sânul ei un diamant strălucitor. Din el zeița și-a făcut o armă ca o seceră. A pătruns apoi, pe furiș, când Uranus se odihnea, până în Tartarul adânc. A deschis porțile uriașe, ce erau tot de diamant, prin vrăji numai de ea știute. S-a strecurat prin întuneric, până la fiii ei, titanii, și i-a-ntrebat cu glas șoptit:

— Care din voi ar fi în stare să îl înfrunte pe Uranus? Știți că nu poate fi ucis, pentru că-i zeu nemuritor. În schimb el poate fi învins cu arma asta sclipitoare. Cine se-ncumetă să fie stăpânitor în locul lui?

CRONOS PRIMEȘTE LUPTA
CU URANUS

Toți au tăcut înfricoșați de vorbele cutezătoare. Uranus era tatăl lor. Cum să-și lovească ei chiar tatăl – deși îi pedepsisese greu? Apoi, zeul era puternic, și față-n față nu puteau să îl doboare nicidecum. Iar pe furiș, fiii, titanii, se rușinau să dea o luptă.

Toți au tăcut afar' de Cronos. El era foarte îndrăzneț și, în același timp, șiret. Și îl ura pe tatăl său, pentru că-l aruncase-n Tartar, deși era nevinovat. Dorea de mult să se răzbune, să pună mâna pe putere, și iată cel mai bun prilej.

S-a apropiat de mama sa și i-a răspuns, tot pe șoptite, că este gata să se lupte și să-l doboare pe Uranus din cerul lui nemărginit.

Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat în mână secera și, ascunzându-i, plin de grijă, tăișul ei scânteietor, s-a furișat pe porți afară. Pe urmă, sfătuit de Gee, s-a ascuns după niște stânci. Din acel loc putea să vadă, în depărtare, orișice; dar el nu putea fi zărit.

A stat acolo până noaptea, pândind cu dinții încleștați, așteptând clipa potrivită când va putea să îl lovească pe tatăl său, zeul Uranus.

Știa că lupta-i cu primejdii și mai știa prea bine Cronos că neizbânda ar fi dus la pedepsirea lui și-a Geei. Uranus i-ar fi osândit la chinuri înfricoșătoare.

Deci trebuia, neapărat, să-nvingă pe cârmuitorul de pân-atunci al cerului. Nu mai putea să dea-napoi.

Deodată l-a zărit că vine... Zeul Uranus, din înalt, se coborâse pe pământ, ducând cu sine noaptea neagră, cătând-o pe soția lui.

Din ascunziș a sărit Cronos cu secera în mâna dreaptă. Până să ia aminte zeul că e pândit de fiul său, titanul l-a lovit în pântec¹.

Uranus a căzut în tină. Rănit în pântec, plin de sânge, se zvârcolea pe jos strigând:

— Cronos, îți doresc să ai parte, cândva, și tu de-aceeași soartă pe care o am astăzi eu! Da! Te blestem, fecior nevrednic! Blestem de tată și de zeu... Blestemul meu se va-mplini oricât ai fi tu de șiret...

Dar Cronos n-auzea nimic. El biruise. Era beat de bucurie și de triumf. A poruncit să se deschidă, larg, porțile de diamant. Și frații lui, ceilalți titani, s-au grămadit iute la porți și au ieșit afară toți.

— Eu v-am scăpat! le-a rostit dânsul, cu trufie. Acuma noi suntem stăpânii!...

¹ Povestirea luptei pe viață și pe moarte dintre Uranus și Cronos o face poetul Hesiod, în poemul său *Teogonia*. Din versurile lui s-au inspirat, în decursul veacurilor, mai mulți pictori și sculptori. Dintre toate aceste opere de artă, cea mai impresionantă pare a fi tabloul zugrăvit de pictorul Giorgio Vasari, intitulat *Mutilarea lui Uranus*. În mijlocul tabloului, artistul a pictat pământul. Cronos, un băietan, a ieșit din ascunzișul său și l-a atacat pe Uranus cu secera de diamant, dată de mama sa, Geea. Zeul cerului înstelat a căzut jos. Gemând de durere, își blestemă feciorul să fie și el cândva doborât de propriul său copil.

LIBRIS

We know
books

— Îți mulțumim, a spus Ocean. Dar tu ești fratele cel mic, și nu se cade să ajungi cârmuitor peste ceilalți. De drept, stăpânul aș fi eu, căci sunt mai mare și-nțelept. De mine doar ascultă toți...

Cronos atunci l-a înfruntat:

— În lupta grea care s-a dat, nimeni nu s-a grăbit să-mi vie cât de puțin într-ajutor. Și-acum, Ocean, tu vrei puterea? Nu este drept, și nu ți-o dau...

Ocean se cam întunecase. Părea că o să-nceapă zarva. Dar Cronos l-a înduplecat pe fratele său mai în vârstă, spunându-i c-o să-l facă sfetnic.

Și-n sfârșit, după multă vorbă, s-au înțelese să-l recunoască pe Cronos drept cârmuitor. Ceilalți titani și titanide urmau să-i fie sfetnici lui.

Așa a luat Cronos puterea¹ peste pământ și peste cer. Visul pe care și-l făcuse titanul cel ambițios, în timpul cât șezuse-nchis în veșnic mohorâtul Tartar, acum, iată, și-l trăia. N-avea de cine să se teamă, căci frații și surorile țineau cu el, îl ajutau.

¹ Cronos – la romani Saturn – se confundă, în concepția elinilor, cu timpul care se scurge.

Tempus edax rerum – „timpul care distruge totul” – cum zice Ovidiu, într-o expresie rămasă celebră. Domnia lui Cronos simboliza tocmai această putere a timpului asupra întregii lumi. De aceea, uneori artiștii obișnuiau să-l zugrăvească sau să-l sculpteze pe Cronos cu umerii înari-pați (timpul care zboară), având alături de el globul și un orologiu cu apă, o clepsidră. În mână are, de cele mai multe ori, secera cu care l-a doborât pe tatăl său, secera care înseamnă sfârșitul tuturor lucrurilor.

Putea să cârmuiască-n voie... Să facă tot ce-i va plăcea. Și, mulțumit, a hotărât să-și ia în primul rând soție.

Și-a ales-o pe mândra Rhea¹, cea mai frumoasă titanidă. Și a făcut o nuntă mare... O nuntă cum nu se văzuse până atunci în univers. La nuntă au venit titanii și titanidele în păr... Au râs și au benchetuit. Se bucurau că sunt stăpâni. Dar nu știau că-n vremea asta zeița Nyx², adică noaptea întunecată, misterioasă, ce se ivise tot din haos, se hotărâse să-l răzbune pe zeul izgonit din cer.

Ea îl văzuse pe Uranus lovit, însângerat de Cronos, pornind către o insulă ca să-și găsească adăpost. Și asta n-o putea uita prietena lui Uranus, noaptea. Mai mult, Uranus o rugase să îl răzbune în vreun fel, să-i pedepsească pe titani. Noaptea voia să-i împlinească această rugămintă a sa.

Și-n timp ce Cronos sta la nuntă, benchetuiind nepăsător, zeița Nyx năștea din beznă niște odrasle monstruoase. Odrasle ce aveau să poarte nenorocire pe pământ. Astfel ea aducea în lume pe Hypnos – somnul plin de vise și de fantasme-ntunecate; Eris – discordia cea cruntă; Nemesis – aspra răzbunare;

¹ Rhea închipuia, pentru elini, tot pământul, ca și zeița Gee, a cărei fiică era. De aceea avea aceleași însușiri ca și ea. Căsătoria ei cu Cronos urma să dovedească oamenilor din antichitate că timpul hotărăște cele care se petrec pe pământ. El este tatăl tuturor ființelor, și tot el le înghite, cum se va vedea mai târziu, din legendă.

² Zeița Nyx – noaptea cea veșnică – căsătorită cu Erebus, întunericul cel mohorât din subteranele pământului, a avut la început două odrasle: pe Aither [Eter] – lumina veșnică – și Hemera – ziua care învesește sufletele oamenilor.

Apate – care-avea putința să amăgească și să-nșele pe zei și oameni deopotrivă; pe Ker – adică nimicirea și pe Thanatos – zeul morții.

— Aș vrea să văd, zeule Cronos, strigase cu glas tare Nyx, cum îți va fi domnia ta, ce-ai dobândit-o mișelește de la Uranus, înstelatul... O, să te văd, tirane Cronos, care te veselești atât la nunta ta cu mândra Rhea!

Astfel se începea domnia zeului Cronos cel șiret, sub blestemele lui Uranus și uneltirile zeiței, care-și acoperea tot trupul sub un văl lung, întunecat.